

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 lutego 2018 roku, w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości z siedzibą w K. przeciwko (...)spółce akcyjnej z siedzibą w W. o zapłatę 57.957,31 złotych, Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 57.957,31 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 15 listopada 2016 roku do dnia zapłaty (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8.315 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania w tym kwotę 5.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2).

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 18 maja 2010 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. zawarła z (...)spółką akcyjną z siedzibą w W. umowę na prowadzenie rachunku bankowego.

21 czerwca 2012r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. zawarła z (...)spółką akcyjną z siedzibą w W. umowę kredytu odnawialnego nr (...) ,zmienionego 4 aneksami ,na kwotę 8.550.000 zł.

W dniu 20 kwietnia 2016r. pozwany wypowiedział przedmiotową umowę z zachowaniem 30 dniowego terminu oraz wezwał do spłaty zadłużenia w kwocie 6.163.282,95 zł.

29 sierpnia 2016r. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi XIV Wydział Gospodarczy dla spraw Upadłościowych i Restrukturyzacyjnych ogłosił upadłość (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K..

W dniu 7 października 2016r. pozwany powiadomił syndyka o potrąceniu kwoty kapitału 5.498.183,96zł z tytułu umowy o kredyt odnawialny nr. (...) z dnia 21 czerwca 2012r. z wierzytelnością o zwrot środków pieniężnych znajdujących się na rachunku bankowym upadłej w kwocie 57.957,31zł. Na skutek potrącenia wierzytelność banku wyniosła 5.635.594,45 zł w tym kapitał 5.440.226,65 zł. Oświadczenie o potrąceniu zostało doręczona syndykowi dnia 21 października 2016r.

11 października 2016 r. pozwany zgłosił do sędziego - komisarza wierzytelność m. innymi na kwotę 6.111.924,47 zł z tytułu wypowiedzianej umowy kredytu odnawialnego nr (...).

31 października 2016 r. syndyk masy upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. wezwał pozwanego do zwrotu kwoty 57.957,31zł podnosząc, iż dokonane potrącenie jest niezgodne z prawem upadłościowym.

Sąd Rejonowy uznał, że powództwo jest zasadne i podlega uwzględnieniu w całości.

Podstawą dochodzenia roszczenia jest art. 410 § 2 - świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie nie jest sporny. Spór pomiędzy stronami dotyczy czy środki pieniężne upadłego znajdujące się rachunku bankowym prowadzonym przez (...)spółkę akcyjną z siedzibą w W. w dniu ogłoszenia upadłości wchodzi do masy upadłości i nie mogą być potrącone, czy są wierzytelnością posiadacza banku i mogą zostać potrącone z wierzytelnością banku.

Zdaniem Sądu I instancji, niewątpliwie środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym są wierzytelnością posiadacza rachunku wobec banku o wypłatę określonej sumy w pieniądzu, natomiast zobowiązanie banku do przechowywania tych środków jest zobowiązaniem do zaciągnięcia przez bank długu pieniężnego wobec posiadacza rachunku (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1962 r., VI KO 23/62, OSNKW 1963, nr 2, poz. 21).

Z przepisów prawa upadłościowego wynika, iż z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego- art. 61 prawa upadłościowego /dalej PrUp/ Następne przepisy w sposób enumeratywny wskazują co nie wchodzi w skład masy – art. 63- art. 67a prawa upadłościowego zaś art. 70 prawa upadłościowego i następne przewidują możliwość wyłączenia z masy upadłości składników nienależących do masy.

W związku z tym Sąd Rejonowy stwierdził, iż ustawodawca szczegółowo określił co wchodzi do masy upadłości, która posłuży do zaspokojenia wierzycieli upadłego art.2 ust.1 PrUp.

Ponadto art. 112 prawa upadłościowego stanowi, iż umowa rachunku bankowego zawarta przez upadłego wiąże strony po ogłoszeniu upadłości. W związku z tym przysługująca upadłemu wierzytelność o wypłatę środków zgromadzonych na rachunku, jako składnik majątku upadłego, staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego art. 61 PrUp. /wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 11 maja 2012 r.II CSK 471/11/

Art. 93 ust. 1. prawa upadłościowego stanowi, iż potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości, chociażby termin wymagalności jednej z nich jeszcze nie nastąpił.

Ponadto do potrącenia stosuje się przepisy k.c. art. 498–505 –a więc przesłanki pozytywne i negatywne.

Sąd I instancji uznał, że niewątpliwie pozwany na skutek wypowiedzenia umowy kredytowej w dniu ogłoszenia upadłości posiadał wymagalną wierzytelność

o spłatę kredytu wobec upadłej spółki i mógł pobierać z konta dłużnika na zaspokojenie swojej wierzytelności zgodnie z umową o rachunek bankowy. Pozwany bank po ogłoszeniu upadłości stał się jednak dłużnikiem masy upadłości a nie upadłego, gdyż środki zgromadzone na nim stały się masą upadłości- posiadacza rachunku bankowego a więc syndyka. Dlatego, zdaniem Sądu Rejonowego, będzie miał zastosowanie art.

95 PrUp - potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli wierzyciel stał się dłużnikiem upadłego po dniu ogłoszenia upadłości.

Ponadto Sąd Rejonowy podniósł, iż wierzytelność masy upadłości w stosunku do banku a wcześniej upadłego nie jest typową wierzytelnością jak wierzytelność np.

z tytułu odszkodowania, kary umownej czy wierzytelnością z tytułu zapłaty.

Ta wierzytelność istnieje dopóki są środki na rachunku bankowym zdeponowanym przez posiadacza. Dlatego też, zdaniem Sądu I instancji, w niniejszej sprawie nie może mieć zastosowanie art. 93 PrUp zwłaszcza, iż byłaby inna sytuacja, gdy pozwany posiadałby jedynie wierzytelność z tytułu niespłaconego kredytu a rachunek bankowy byłby prowadzony w innym banku.

Możliwość potrącenia w postępowaniu upadłościowym jest uprzywilejowaniem wierzyciela w zakresie jego zaspokajania w stosunku do ogólnych zasad zaspokajania wierzycieli w egzekucji generalnej jakim jest upadłość – art. 342-343 PrUp. W związku z tym, zdaniem Sądu Rejonowego, skorzystania z prawa potrącenia przez pozwany bank po dniu ogłoszenia upadłości było niezgodne z prawem upadłościowym i art. 505 pkt 4 k.c.

Ponadto Sąd I instancji podniósł, iż Sąd upadłościowy przed ogłoszeniem upadłości ustala stany czynny majątku dłużnika (ruchomości, nieruchomości, środki pieniężne, nie bierze się pod uwagę wierzytelności - postanowienie SN II CK 484/02 z dnia 2003.04.01, OSP 2004/3/38), czy wystarcza na koszty postępowania upadłościowego. Jeżeli okazałyby się, iż nie ma tych środków Sąd na podstawie

art.13 PrUp. oddala taki wniosek, jeżeli zaś ustaliby, że na rachunku bankowym są środki na koszty postępowania i jest to jedyny czynny majątek dłużnika to ogłasza upadłości. W sytuacji gdy po ogłoszeniu upadłości bank dokona potrącenia swojej wierzytelności np. z tytułu niespłaconego kredytu z wierzytelnością syndyka jako posiadacza rachunku bankowego, okazałoby się, że nie ma środków na koszty postępowania i należałoby umorzyć postępowanie, co spowodowałoby, iż inni wierzyciele dłużnika nie zostali zaspokojeni w ogóle, a więc byłoby to sprzeczne zasadami prawa upadłościowego -zaspokajania wierzycieli. Dlatego też, zdaniem Sądu Rejonowego, przepis art. 93 prawa upadłościowego należy interpretować wąsko, ściśle jak wszystkie przepisy w egzekucji. Możliwość potrącenia w upadłości dotyczy tylko sytuacji gdy nie następuje uszczuplenie masy upadłości o faktyczny majątek jaki przejął syndyk od upadłego, a więc w postaci ruchomości, nieruchomości czy środków pieniężnych, a który ma posłużyć zaspokojeniu wierzycieli upadłego. Niewątpliwie wierzytelności wchodzi do masy upadłości i podlegają ściąganiu lub zbyciu na podstawie art. 311 PrUp czy art. 331 PrUp. Trudno jednak jest sobie wyobrazić aby wierzytelność w stosunku do banku z tytułu prowadzenia rachunku bankowego a więc posiadania środków pieniężnych syndyk np. zbył gdy syndyk nie ma środków na prowadzenie procesu przeciwko bankowi o ich odzyskanie. W związku z tym, zdaniem Sądu I instancji, należy uznać, iż potrącenie z art. 93 prawa upadłościowego nie ma zastosowania do każdej wierzytelności po dniu ogłoszenia upadłości, ale tylko takiej która nie spowoduje zmniejszenia masy upadłości w zakresie czynnego majątku dłużnika, a który posłuży zaspokojeniu wszystkich wierzycieli upadłego według zasad prawa upadłościowego.

Mając na uwadze powyższe, a więc braku podstawy do potrącenia przez pozwany bank, Sąd Rejonowy na podstawie art. 410 § 2 k.c. uwzględnił powództwo i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 57.957,31 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 15 listopada 2016 roku do dnia zapłaty. Odsetki Sąd zasądził na podstawie art.481 § 1 k.c.

O kosztach procesu Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Na zasądzone na rzecz powoda, który wygrał proces, koszty procesu w kwocie 8.315 zł złożyły się: kwota 2.898 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, kwota 5.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego oraz kwota 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika powoda Sąd ustalił na podstawie § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800) w zw.

z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie. (Dz. U. poz. 1668). (wyrok k. 333- 333 v., uzasadnienie k. 334-336 v.)

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

- 1) naruszenie art. 95 prawa upadłościowego poprzez jego błędne zastosowanie, jako negatywnej przesłanki wykluczającej możliwość potrącenia, z powodu tego, że pozwany Bank stał się dłużnikiem upadłego rzekomo już po ogłoszeniu upadłości, podczas gdy w rzeczywistości wierzytelność upadłego wobec pozwanego Banku z tytułu umowy rachunku bankowego istniała już przed ogłoszeniem upadłości;
- 2) naruszenie art. 61 prawa upadłościowego poprzez jego błędne zastosowanie, jako negatywnej przesłanki wykluczającej możliwość potrącenia, z powodu tego, że wierzytelność z rachunku bankowego weszła do masy upadłości i rzekomo może służyć tylko zaspokojeniu ogółu wierzycieli, a nie może stać się przedmiotem potrącenia;
- 3) naruszenie art. 93 prawa upadłościowego poprzez jego błędne niezastosowanie, z powodu nieuzasadnionego przyjęcia, iż wierzytelność z tytułu umowy rachunku „nie jest typową wierzytelnością”, a tym samym jej potrącenie nie jest dopuszczalne na podstawie art. 93 PrUp;

4) naruszenie art. 498 § 1 k.c. poprzez jego błędne niezastosowanie, z powodu błędnego przyjęcia, iż po ogłoszeniu upadłości niespełniona była pozytywna przesłanka wzajemności podmiotowej pomiędzy potrącającym pozwanym Bankiem, a upadłym;

5) naruszenie art. 93-96 PrUp poprzez ich błędne niezastosowanie oraz jednocześnie naruszenie art. 342-343 PrUp i art. 505 pkt 4) k.c. poprzez ich błędne zastosowanie, w wyniku nieuprawnionego przyjęcia, iż skorzystanie z prawa potrącenia przez pozwanego było niezgodne z prawem jako wykluczone przez przepisy szczególne.

Wskazują na powyższe zarzuty skarżący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję. (apelacja k. 345- 349

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. (protokół z rozprawy apelacyjnej 00:06:49 k. 369 v. i 370

Sąd Okręgowy, Sąd Gospodarczy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna i skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku.

Sąd Rejonowy dokonał w znacznej części prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Okręgowy w pełni podziela i przyjmuje za własne z tą zmianą, że w dniu 18 maja 2010 roku (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. zawarła z (...)spółką akcyjną z siedzibą w W. (KRS nr (...)) umowę rachunku bankowego. (dowód: umowa k 137-138).

W dniu 21 czerwca 2012 roku (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. zawarła z (...)spółką akcyjną z siedzibą w W. (KRS nr (...)) umowę o kredyt odnawialny nr (...), zmienioną 4 aneksami, ostatecznie z limitem kredytowym do maksymalnej wysokości 8.550.000 złotych (dowód: umowa k.112 – 114, aneksy k 115 – 130v).

Dodatkowo Sąd Okręgowy ustalił:

(...)spółką akcyjną z siedzibą w W. zmieniła firmę na (...) spółka akcyjna. (okoliczność bezsporna, ten sam KRS nr (...))

Uchwałą nadzwyczajnego walnego zgromadzenia z dnia 25 lutego 2015 r. (...)spółka akcyjna z siedzibą w W., działający wówczas pod firmą (...)spółka akcyjna (spółka przejmująca) został połączony z (...)spółką akcyjną (spółka przejmowana) w trybie art. 492 §1 pkt 1 kodeksu spółek handlowych przez przeniesienie całego majątku (wszystkich aktywów i pasywów) (...)spółki akcyjnej na rzecz (...)spółki akcyjnej. (dowód: informacja odpowiadająca odpisowi aktualnemu z rejestru przedsiębiorców KRS nr (...) k. 314 -318 v.).

Powyższe zmienione i uzupełniające ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o powołane dowody: dokumenty prywatne i urzędowe, których autentyczność i treść nie była kwestionowana w toku postępowania.

W ocenie Sądu Okręgowego, trafne są podniesione w apelacji zarzuty naruszenia art. 95 prawa upadłościowego poprzez jego błędne zastosowanie, art. 93 prawa upadłościowego i art. 498 §1 k.c. poprzez ich błędne niezastosowanie, art. 93-96 prawa upadłościowego poprzez ich błędne niezastosowanie oraz jednocześnie naruszenie art. 342-343 prawa upadłościowego i art. 505 pkt 4) k.c. poprzez ich błędne zastosowanie.

Zarzut naruszenia art. 61 prawa upadłościowego poprzez jego błędne zastosowanie został nieprawidłowo sformułowany,

Zastosowanie prawa materialnego, to sprawa prawidłowego odniesienia normy prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego, tj. sprawa właściwego skonfrontowania okoliczności stanu faktycznego z hipotezą normy prawnej i poddania tego stanu ocenie prawnej na podstawie treści tej normy.

Niewłaściwe zastosowanie określonego przepisu prawnego (zarówno zastosowanie, jak i niezastosowanie), polega na błędnej subsumpcji. Wadliwa subsumcja wyraża się w tym przypadku w niezgodności między ustalonym stanem faktycznym a hipotezą zastosowanej normy prawnej, na błędnym przyjęciu czy zaprzeczeniu związku zachodzącego między faktem ustalonym w procesie a normą prawną (zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 25 marca 1999 r., III CKN 206/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 183, wyroku SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., I CKN 160/01, LEX nr 78813).

Należy stwierdzić, że sąd nie popełnia błędu w subsumcji, jeżeli przyjęte ustalenia faktyczne „podkłada” pod prawidłowo dobrany przepis prawa. W przeciwnym wypadku dochodzi do niewłaściwego zastosowania prawa materialnego.

W rzeczywistości strona pozwana nie zgadza się jedynie z wykładnią ww. przepisu dokonaną przez Sąd I instancji, a zarzut jego niewłaściwego zastosowania jest całkowicie chybiony, gdyż przepis ten z całą pewnością znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie, czemu słusznie dano wyraz w uzasadnieniu wyroku.

Istotą rozstrzygnięcia w rozpoznawanej sprawie jest ocena dopuszczalności dokonanego przez pozwanego potrącenia wierzytelności przysługującej jemu

w stosunku do upadłej spółki z wierzytelnością upadłej w stosunku do pozwanego banku wynikającą z łączącej strony umowy rachunku bankowego. Punktem wyjścia do rozważań w tym zakresie jest określenie charakteru umowy rachunku bankowego

w kontekście rodzaju składnika majątkowego wchodzącego w skład masy upadłości. Analiza bowiem treści pozwu, jak i dalszych pism procesowych powoda prowadzi do wniosku, że w pewnym sensie zamiennie operuje się w nich pojęciami środków pieniężnych (traktowanych jak należy rozumieć, jako rzeczowe składniki masy upadłości) oraz wierzytelności z takiej umowy wynikających. Oczywiście jest, że

w skład majątku masy upadłości wchodzi zarówno rzeczy, jak i wierzytelności. Zgodnie bowiem z treścią art. 62 prawa upadłościowego (dalej pr. upadł.), w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63-67a.

Z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości i rozporządzania nim (art. 75 ust. 1 pr. upadł.), a wszelkie czynności zobowiązujące i rozporządzające w odniesieniu do masy upadłości może skutecznie podejmować tylko syndyk (art. 173 pr. upadł.).

W konsekwencji, zgodnie z treścią art. 77 ust. 1 pr. upadł., czynności prawne upadłego dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości są nieważne.

Ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na umowy rachunku bankowego zawarte przez upadłego (art. 112 pr. upadł.), co oznacza, że umowy te wiążą ich strony.

Zgodnie z art. 725 k.c., przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych.

Z kolei przepis art. 726 k.c. stanowi, że bank może obracać czasowo wolne środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym z obowiązkiem ich zwrotu w całości lub w części na każde żądanie, chyba że umowa uzależnia obowiązek zwrotu od wypowiedzenia.

W doktrynie oraz w orzecznictwie i to zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych przyjmuje się zgodnie, że umowa rachunku bankowego jest oparta na konstrukcji depozytu nieprawidłowego (art. 845 k.c.). Konsekwencją takiego charakteru umowy jest to, że posiadacz rachunku (w tym

przypadku upadły) z chwilą wpłaty pieniędzy do banku traci ich własność na rzecz banku. Nabywa on natomiast wierzytelność o zwrot takiej samej ich ilości (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13.02.2004 r., sygn. akt IV CK 40/03, wyroki Sądu Najwyższego

z dnia 18.02.2004 r., V CK 233/03 i z dnia 04.10.2007 r., V CSK 255/07, z dnia

08.12. 2010 r., V CSK 163/10opubl. Legalis, uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14.6.1962 r.,

VI KO 23/62, OSNKW 1963, nr 2, poz. 21, wyroki Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 27 października 2010 r., sygn.

akt I ACA 733/10, oraz z dnia 18 kwietnia 2007 r., sygn. akt I ACa 201/07, wyrok Sądu Apelacyjnego

w Krakowie z dnia 5 lutego 2014 r., sygn. akt I ACA 917/12, opubl. Legalis). Konsekwencją takiej konstrukcji umowy

rachunku bankowego jest - w każdym przypadku - nabycie własności środków pieniężnych przez bank oraz nabycie

przez posiadacza rachunku roszczenia o zwrot wpłaconych środków. Podkreśla się w związku z tym, że niemożliwe

jest przeniesienie tych środków na zabezpieczenie innych roszczeń, na przykład z tytułu umowy kredytowej, na bank

prowadzący rachunek bankowy posiadacza tytułem przewłaszczenia na zabezpieczenie czy też cesja wierzytelności,

skoro bank ten jest i tak właścicielem zdeponowanych środków (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia

10 października 1996 r., sygn. akt I ACR 553/96, Rejent 1996, nr 12, s. 76). Z tego samego powodu podkreśla się

niedopuszczalność wnoszenia powództwa windykacyjnego o zwrot wpłaconych środków, czy wreszcie wyrażane są

poglądy, zgodnie z którymi w przypadku skierowania egzekucji do rachunku bankowego nie same środki wprost,

ale wierzytelność posiadacza rachunku podlega zajęciu, co oznacza, że w uprawnienia posiadacza rachunku wchodzi

egzekwujący wierzyciel, mający możliwość wykonywania uprawnień przysługujących posiadaczowi rachunku (tak

wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 września 2007 r., sygn. akt V ACA 359/07, Biul.SAKa 2008/1/23).

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lutego 2004 r. (sygn. akt V CK 233/03) wskazał, że umieszczenie na rachunku

bankowym środków pieniężnych w następstwie przelewu nie dotyczy przedmiotów materialnych, będących nośnikami

jednostek pieniężnych, lecz sprowadza się do odpowiednich zapisów wyrażających dobra majątkowe nie będące jednak

rzeczami. Stąd, chybione są poglądy, że osoba zlecająca przelanie pieniędzy występuje w charakterze właściciela

środków pieniężnych. Również określenia „jego środki pieniężne”, „przechowywać”, „posiadacz” zawarte

w art. 725 k.c. tylko w dużym uproszczeniu mogą być odczytywane jako wyrażające treści adekwatne do rzeczywistego

ich znaczenia w przypadku bankowego obrotu bezgotówkowego. Nie kontynuując szerszych rozważań na temat

prawnego pojęcia pieniądza i jego funkcji w umowie rachunku bankowego należy zauważyć, że w obrocie

bezugotówkowym szczególnie wyraźnie uwidocznia się cecha abstrakcyjności jednostek pieniężnych wyrażających

ekonomiczną wartość znaków pieniężnych, bez jednoczesnego istnienia samych tych znaków w postaci banknotów

czy monet. Stoi to na przeszkodzie do traktowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym, w

wyniku realizacji zlecenia rozliczeniowego, jako rzeczy

w rozumieniu art. 45 k.c. Bez względu na to, czy wcześniej na rzecz banku nastąpiła wpłata gotówkowa, czy nie,

a więc, czy bank stał się właścicielem określonych znaków pieniężnych czy nie, posiadacz konta ma wobec banku

wierzytelność w zakresie wypłat gotówkowych lub bezgotówkowych na rzecz swoją lub osób trzecich. Wierzytelnością

objęte są abstrakcyjne jednostki pieniężne, których wartość odnotowana jest

w dokumentach rachunku bankowego. Wierzytelność powstaje z chwilą wpłynięcia środków pieniężnych niezależnie

od tego kto był wpłacającym (posiadacz rachunku, czy osoba trzecia) oraz z czyjego majątku i z jakiego tytułu

przekazanie nastąpiło. Przechowywanie środków pieniężnych, o którym mowa w art. 725 k.c. sprowadza się do stanu,

w którym posiadacz rachunku aktualnie nie realizuje swojej wierzytelności, to znaczy, nie domaga się wypłaty gotówki

ani nie poleca przeprowadzenia rozliczenia.

W razie zwrotu gotówki wierzytelność posiadacza rachunku do „jego” banku wygasa. Taki sam skutek powstaje

w przypadku zrealizowania polecenia rozliczeniowego z tym, że równocześnie z momentem uznania rachunku

bankowego beneficjenta rozliczenia przekazywaną kwotą powstaje po stronie tegoż beneficjenta „jego własna”

wierzytelność w stosunku do „jego” banku (którym może być ten sam bank) obejmująca wypłaty gotówkowe oraz

„wypłaty” w formie rozliczeń bezgotówkowych.

Posiadacz rachunku ma w stosunku do banku prowadzącego rachunek wierzytelność o wypłatę wszystkich

zgromadzonych na nim środków. Zanim doszło do ogłoszenia upadłości, spółce przysługiwała zatem w stosunku do

banku wierzytelność

o wypłaceniu wszystkich środków zapisanych na prowadzonym dla niej rachunku.

W ocenie Sądu Okręgowego, uznanie że w skład masy upadłości weszła wyłącznie wierzytelność, musi prowadzić do jedyne wniosku, że może ona zostać potrącona z wierzytelnością przysługująca pozwanemu bankowi, o ile oczywiście spełnione zostaną ustawowo określone przesłanki dopuszczalności takiego potrącenia (patrz też: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2001 r., sygn. akt

II CKN 403/00, OSNC 2001/10/155, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia

2010 r., sygn. akt II CSK 515/09, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1997 r., sygn. akt I CKN 3/97, OSNC 1997/8/09, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 28 września 1995 r., sygn. akt I ACR 246/95). Nie można się bowiem zgodzić

z poglądem, że dopuszczalności potrącenia sprzeciwia się sam charakter umowy rachunku bankowego. Brak dostatecznych podstaw do doszukiwania się w niej takich odmienności w stosunku do innych wierzytelności, by wyłączały one możliwość dokonania potrącenia (podobnie zresztą nieuprawnione jest przeciwstawianie charakteru umowy rachunku bieżącego i rachunku lokat terminowych). W szczególności, jak wskazano wyżej, za stanowiskiem powoda nie przemawiają argumenty związane czy to z kreowanym na podstawie umowy rachunku bankowego obowiązkiem banku przechowywania środków pieniężnych i zapewnienia mu należytej ochrony, czy też ze skorelowanym z nim uprawnieniem posiadacza rachunku do dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku bankowym. Bank staje się przecież właścicielem środków pieniężnych, a w ujęciu cywilnoprawnym można mówić o obowiązku zachowania wartości ekonomicznej reprezentowanej przez te środki.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie jest przekonujące stanowisko P. Z. prezentowane w komentarzu do art. 93 prawa upadłościowego z 2018r. (wyd. 5). Odwołuje się ono bowiem tylko w sposób ogólny do szczególnego charakteru umowy rachunku bankowego bez jakiegokolwiek szczegółowej jego analizy oraz przedstawienia tego rodzaju specyficznych elementów umowy, które przemawiałyby za niedopuszczalnością potrącenia. Opiera się ono na założeniu, że podstawowym elementem umowy rachunku bankowego jest zobowiązanie banku do przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku, a jeżeli umowa tak stanowi, także przeprowadzanie na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych. Środki pieniężne rozumiane jako rzeczy. Niezrozumiałe jest też stwierdzenie, że środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym z datą ogłoszenia upadłości zmieniają swój charakter. To, że stanowią składnik majątku masy upadłości przeznaczony na zaspokojenie wierzycieli nie może być w tym względzie rozstrzygające (tak też Sąd Apelacyjny w Szczecinie,

I Wydział Cywilny w wyroku z dnia 6 marca 2015 r., I ACa 40/15, opubl. www.orzeczenia.ms.gov.pl, Legalis).

Sąd Okręgowy nie podziela też poglądu, że dokonaniu potrącenia

z wierzytelnością z rachunku bankowego sprzeciwia się istota postępowania upadłościowego. Nie budzić wątpliwości fakt, że w czasie trwania postępowania upadłościowego zaspokojenie wierzycieli zasadniczo następuje na podstawie planu podziału funduszy masy upadłości i na zasadach wyrażonych w art. 342-344 pr. upadł. Nie oznacza to jednak, że w tym czasie nie może dojść do umorzenia wzajemnych wierzytelności poprzez dokonanie potrącenia. Sam ustawodawca uznał, że nie jest zasadne oczekiwanie, by wierzyciel musiał zapłacić w całości swój dług i jednocześnie zaspokajać własną wierzytelność ze środków uzyskanych w wyniku podziału funduszy masy upadłości w sytuacji, gdy swoją wierzytelność przed ogłoszeniem upadłości mógł potrącić. Podkreśla się, że potrącenie jest swego rodzaju uprzywilejowanym sposobem zaspokojenia wierzyciela i z tego właśnie powodu prawo upadłościowe formułuje szczególne warunki dopuszczalności takiego potrącenia, które wskutek ogłoszenia upadłości nie może być realizowane bez ograniczeń. Trudno więc uznać, by sprzeczne z istotą postępowania upadłościowego było stosowanie instytucji

w tym prawie przewidzianej, przy spełnieniu oczywiście wszystkich warunków dopuszczalności jej stosowania. Zakładałoby to bowiem całkowitą nieracjonalność ustawodawcy, który wprowadziłby do ustawy przepis nie mogący znaleźć zastosowania z uwagi na sprzeczność z założonymi jej celami. (tak Sąd Apelacyjny w Szczecinie,

I Wydział Cywilny w wyroku z dnia 6 marca 2015 r., I ACa 40/15, opubl. www.orzeczenia.ms.gov.pl, Legalis).

Praktyczne problemy związane z dopuszczalnością potrącenia wierzytelności wynikającej z umowy rachunku bankowego nie mogą podważać argumentacji natury jurystycznej. Należy też zaznaczyć, że nie sposób doszukać się powodów, dla których akurat w przypadku wierzyciela będącego bankiem należy wyłączać stosowanie art. 93 pr. upadł., natomiast w takiej samej sytuacji istnienia tzw. stanu potrącalności dopuszczać taką możliwość względem innych wierzycieli.

Nie sposób wreszcie upatrywać podstaw niedopuszczalności potrącenia w treści art. 505 pkt 4 k.c., który stanowi, że nie mogą być umorzone przez potrącenie wierzytelności co do których potrącenie jest wyłączone przez przepisy szczególne. Takiej regulacji nie zawierają ani przepisy prawa bankowego, w szczególności jego art. 93 ust. 2, ani też przepisy prawa upadłościowego. Co istotne, takie wyłączenia muszą wynikać z ustawy wprost, albowiem niedopuszczalne jest dokonywanie w tym zakresie jakiegokolwiek wykładni rozszerzającej, wyjątki muszą być wykładane ściśle. Wszelkie ograniczenia w dochodzeniu roszczeń przez wierzyciela upadłego oraz ograniczenia materialno-prawnych skutków oświadczenia woli o potrąceniu, jako środka obrony w toczącym się przeciwko niemu postępowaniu, muszą wynikać z wyraźnych przepisów rangi ustawowej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt V CSK 95/11, opubl. Legalis).

Zgodnie z treścią art. 93 ust. 1 pr. upadł., potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości, chociażby termin wymagalności jednej z nich jeszcze nie nastąpił.

Jak wynika z powyższej regulacji w postępowaniu upadłościowym możliwość dokonania potrącenia nie została wyłączona. Ustawodawca dokonał jednak modyfikacji wymagań, jakie spełnić muszą potrącane wierzytelności i wprowadził granicę czasową skorzystania z prawa potrącenia. Zmiany dotyczące potrąceń dokonywanych w czasie trwania postępowania upadłościowego ujęte zostały w art. 93 - 96 prawa upadłościowego. Oznacza to, że w wypadku dokonania potrącenia wbrew zasadom wynikającym z omawianych przepisów nie następuje skutek w postaci umorzenia wierzytelności. Przepisy prawa upadłościowego nie wprowadzają natomiast odmiennych reguł co do sposobu dokonania potrącenia. Art. 96 pr. upadł. wskazuje jedynie, że wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia, składa o tym oświadczenie nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności. W tym zakresie relacje między kodeksem cywilnym a prawem upadłościowym mają charakter komplementarny, a nie odpowiadający *lex generalis - lex specialis*. Potrącenie w upadłości musi odpowiadać wszystkim warunkom określonym w przepisach kodeksu cywilnego i pociąga przewidziane nim następstwa. Przepisy prawa upadłościowego przewidują pewne odstępstwa, niemniej przepisy obu ustaw mają charakter bezwzględnie obowiązujący (*ius cogens*).

Zgodnie z treścią art. 498 § 1 k.c., gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym. Jednocześnie § 2. tego artykułu stanowi, że wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej. Zestawienia powyższej regulacji oraz art. 93 pr. upadł. prowadzi do wniosku, że potrącenie jest możliwe w sytuacji, gdy, obie wierzytelności mają za przedmiot pieniądze lub rzeczy oznaczone co do gatunku, obie wierzytelności istnieją w dacie ogłoszenia upadłości (natomiast nie jest konieczne, by obie były wymagalne), obie wierzytelności mogą być dochodzone przed sądem lub innym organem państwowym. Wszystkie powyższe przesłanki zostały w niniejszej sprawie spełnione, co zresztą nie było w toku postępowania przed Sądem I instancji kwestionowane. Pierwsza z nich nie może budzić wątpliwości. Zarówno wierzytelność banku, jak i wierzytelność wchodząca w skład masy upadłości ma charakter pieniężny. Podkreśla się, że kodeks cywilny nie rozróżnia pojęcia świadczenia gotówkowego i bezgotówkowego. Obydwa mieszczą się w pojęciu świadczenie pieniężne. Pierwsze z nich jest wykonywane przez zapłatę, czyli wydanie wierzycielowi odpowiedniej ilości znaków pieniężnych, drugie

w drodze bankowego rozliczenia pieniężnego, które spełnia funkcję zapłaty (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2008 r., sygn. akt V CSK 230/08, opubl. Legalis). Zresztą zachowanie wymogu jednorodzaowości świadczeń jest w prawie upadłościowym ułatwione z tego względu, że wystarczające jest tylko, by pieniądze były przedmiotem wierzytelności przysługującej upadłemu. Zobowiązania natomiast upadłego o charakterze niepieniężnym z datą ogłoszenia upadłości, zgodnie

z treścią art. 91 ust. 2 pr. upadł. zmieniają się na pieniężne. Okoliczność ta jednak nie miała w okolicznościach niniejszej sprawy znaczenia. W sprawie spełniona została również druga przesłanka potrącenia. Jak już wskazano, ustawodawca sformułował

w tym zakresie wymóg wymagalności odnoszący się do jednej tylko wierzytelności. Poza sporem natomiast pozostawała okoliczność dotycząca wymagalności wierzytelności przysługującej pozwanemu. Już więc tylko z tego względu warunek odnoszący się do wymagalności został spełniony. Zaznaczenia jednak wymaga, że zgodnie z treścią przepisu art. 91 ust. 1 pr. upadł. zobowiązania pieniężne upadłego, których termin płatności świadczenia jeszcze nie nastąpił, stają się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości. Regulacja ta faktycznie czyni zbędnym badanie kwestii wymagalności wierzytelności banku, która w każdym przypadku będzie wymagalna.

Z kolei roszczenie wynikające z umowy rachunku bankowego staje się wymagalne od chwili, w której wierzyciel może żądać zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Oznacza to, że wierzytelność posiadacza rachunku wobec banku jest wymagalna od chwili zdeponowania środków na rachunku bankowym. Nawet zresztą przyjęcie odmiennej koncepcji odnośnie wymagalności nie skutkowałoby uznaniem, że warunki potrącenia nie zostały spełnione, albowiem nie ulega wątpliwości wymagalność wierzytelności składającego oświadczenie o potrąceniu. Nie może wreszcie budzić wątpliwości istnienie stanu zaskarżalności obu wierzytelności, które mogą być dochodzone na drodze sądowej. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy, co także nie było kwestionowane, zachowany został określony w art. 96 pr. upadł. termin do złożenia oświadczenia w przedmiocie potrącenia. Jak bowiem wynika z tego przepisu, wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia, składa o tym oświadczenie nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności. Zgłoszenie wierzytelności nastąpiło po złożeniu oświadczenia o potrąceniu.

Reasumując nie sposób uznać, by dokonanie potrącenia przez bank było niedopuszczalne, a jednocześnie spełnione zostały wszystkie ustawowe warunki dokonania potrącenia. Tym samym nie zaistniały przesłanki stosowania przepisów art. 405 pkt 4 k.c., czy też przepisów art. 410 § 2 k.c.

Sąd Rejonowy naruszył przepis art. 95 prawa upadłościowego poprzez jego zastosowanie, jako negatywnej przesłanki wykluczającej możliwość potrącenia.

Fakt, że wierzytelność o wypłatę środków zgromadzonych na rachunku, jako składnik majątku upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego, nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy. Przepis art. 61 pr. upadł. dotyczy wszystkich składników majątkowych upadłego, nie traktując wierzytelności z rachunku bankowego w żaden szczególny, uprzywilejowany sposób.

Zatem ani art. 61 pr. upadł., ani zacytowany wyrok Sądu Najwyższego z 11 maja 2012 r. (II CSK 471/11) nie mogą przesądzać o rozstrzygnięciu niniejszej sprawy.

Masa upadłości, to tylko specyficzne dla prawa upadłościowego określenie majątku upadłego w czasie trwania postępowania upadłościowego. W skład majątku upadłego (tj. masy upadłości) wchodzi: nieruchomości, ruchomości, wierzytelności, inne prawa majątkowe itd. Zatem wszelkie wierzytelności pieniężne upadłego dłużnika, w tym w szczególności wierzytelność pieniężna wynikająca z umowy rachunku bankowego, wchodzi w skład masy upadłości i stanowi majątek upadłego dłużnika.

Z tego majątku, czyli z masy upadłości, są zaspokajani wierzyciele upadłego zgodnie z kolejnością zaspokajania określoną w art. 342-344 pr. upadł. Z wierzytelnościami upadłego, które weszły do masy upadłości, uprawnieni wierzyciele mogą dokonywać potrącenia zgodnie z przepisami art. 93-96 pr. upadł. Tym samym dokonane przez pozwanego banku potrącenie nie może być sprzeczne z art. 61 pr. upadł., gdyż masa upadłości to majątek upadłego i nie istnieje żadne inne realne źródło majątku upadłego poza masą upadłości, wobec którego wierzyciel mógłby wykonać swoje prawo potrącenia przewidziane w art. 93-96 pr. upadł.

Zarówno przepisy kodeksu cywilnego, jak i prawa upadłościowego nie dają podstaw by twierdzić, że potrącenie z wierzytelnością z rachunku bankowego powinno być traktowane odmiennie niż potrącenie z każdą inną wierzytelnością.

Błędne jest też uzasadnienie Sądu I instancji co do przyczyn rzekomej „nietykowości” wierzytelności z rachunku bankowego. Sąd stwierdził bowiem, że wierzytelność ta „istnieje dopóki są środki na rachunku bankowym zdeponowanym przez posiadacza”. Jest to stwierdzenie oczywiste, ponieważ jeśli środki z rachunku bankowego zostaną wypłacone (czy to na rzecz samego posiadacza, czy na rzecz osób trzecich na jego zlecenie) to wierzytelność ta wygasa.

To nie jest żaden dowód na „nietykowość” tej wierzytelności, gdyż jest to immanentna cecha każdej wierzytelności pieniężnej, że istnieje ona dopóty, dopóki nie wygaśnie.

Pozwany bank po ogłoszeniu upadłości dalej był dłużnikiem upadłej spółki, a wierzytelność upadłej z rachunku bankowego weszła do masy upadłości. Środki pieniężne stanowiące równowartość tej wierzytelności wejdą do masy upadłości dopiero wówczas gdy dłużnik (bank) zaspokoi tę wierzytelność.

W sprawach dotyczących masy upadłości syndyk dokonuje czynności w imieniu własnym na rachunek upadłego (art. 160 ust. 1 pr. upadł.).

Masa upadłości nie jest osobnym podmiotem praw i obowiązków, lecz jedynie specyficznym określeniem majątku upadłego.

Okoliczność, że Sąd upadłościowy, oceniając czy należy ogłosić upadłość, bierze pod uwagę wierzytelność z tytułu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym potencjalnego upadłego, nie może stanowić podstawy do odmówienia wierzycielowi prawa wykonania jego uprawnienia do potrącenia. Jeżeli po złożeniu oświadczenia o potrąceniu pozostały majątek upadłego nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania to stanowi to podstawę umorzenia postępowania upadłościowego na podstawie art. 361 ust. 1 pkt 1) pr. upadł.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo.

O kosztach postępowania przed Sądem I instancji Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.

Na zasądzoną kwotę 5.417,00 zł składają się wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego – 5.400,00 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa - 17,00 zł.

Wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego będącego radcą prawnym zostało ustalone na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018 roku, poz. 265 ze zm.) w jego obecnym brzmieniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.

Zasądzoną kwotę stanowią: opłata od apelacji - 2.898,00 zł i wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego – 2.700,00 zł.

Wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego będącego radcą prawnym zostało ustalone na podstawie § 2 pkt 6 w związku z § 10 ust. 1 pkt 1 w/w. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Krzysztof Wójcik Iwona Godlewska Mariola Szczepańska